СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 225. Джерзі Сіти, Н. Дж., середа, 28-го вересня 1938. No. 225. Jersey City, N. J., Wednesday, September 28, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ТРИ ДЕРЖАВИ ВІДПОВІДАЮТЬ РУЗВЕЛТОВІ

ВАШИНГТОН. — Американський уряд дістав відповідь від уряду Чехословаччини, Англії й Франції на послання президента Рузвелта за мирне полагодження спірних справ в Европі.

Чехословаччина відповідає, що вона все готова переговорювати. Англія й Франція заявляють свою згоду з поглядами президента Рузвелта.

Не дав ніякої відповіди на це послання німецький уряд, а канцлер Гітлер не згадував його теж у своїй промові.

ДЕПАРТАМЕНТ СТЕЙТУ ЗАНЯТИЙ ЕВАКУАЦІЄЮ АМЕРИКАНЦІВ.

ВАШИНГТОН. — Департамент стейту тепер заваленний працею коло вивозу американських громадян з країв, загрожених війною. До живої акції підбиває урядників переконання, що остання промова Гітлера прискорить розвій подій у напрямі війни.

Президент Рузвелт відбув кілька довших конференцій із секретарем стейту Голом та вислухав телефон звітів Кенедія, американського амбасадора в Англії, й інших американських представників в Европі.

Американський уряд порадив уже американцям вибиратися з Мадярщини й Франції.

ЧЛЕНИ КОНГРЕСУ ЗА ПОСЛАННЯ ПРЕЗИДЕНТА.

ВАШИНГТОН. — Заклик президента Рузвелта до миру в Европі, поміщений у його посланні до Гітлера й Бенеша, знайшов широку підтримку серед членів американського конгресу.

Частина конгресменів іде ще далі, ніж президент Рузвелт, а саме жадає, щоб Злучені Держави все осталися невтральними в европейській війні.

ЧЕСЬКА И НІМЕЦЬКА ПРОПАҐАНДА.

НЮ ЙОРК. — Д-р Ганс Дікгоф, німецький представник у Вашингтоні, заявив тут газетам при висіданні з корабля, що Чехословаччині вже запізно тепер приймати умови, які вона могла приняти кілька днів тому, та що тепер вона може зробити лиш одно: скапітулювати перед домаганнями Гітлера. Він порівнював повстання судетських німців до повстання американських кольоній в Америці проти Англії в 1776 році.

Войта Бенеш, брат чехословацького президента, що приїхав у понеділок до Америки „як неофіціяльний амбасадор", у своїй заяві до газет і радія обороняв поведінку Чехословаччини в теперішній крізі.

ВІДКЛИК БІРЖІ НА ПРОМОВУ ГІТЛЕРА.

НЮ ЙОРК. — Нюйорська біржа сильно відгукнулася на промову канцлера Гітлера. Назагал акції пішли вниз, як це звичайно діється при сподіваних війни.

Одначе враження з промови були видно не одностайні, бо головні акції хиталися від 1 до 3 пунктів.

Асекурація проти воєнних рисків теж підійшла вгору. Морські асекураційні підприємства відмовляються давати асекурації на посилки до Німеччини.

АМЕРИКА МОДЕРНИЗУЄ ВОЄННУ ФЛЬОТУ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — З місцевих фльотних доків спущено на воду в понеділок великий воєнний корабель „Тексас" та кружляки „Філядельфія" і „Савана".

Ходять чутки, що уряд думає вжити принаймні одного з них до перевозу американських громадян з Европи.

РЯТУНКОВА АКЦІЯ ДЛЯ ЖЕРТВ ГУРАҐАНУ.

ВАШИНГТОН. — Начальник Американського Червоного Хреста зложив президентові Рузвелтові звіт із рятункової акції для жертв гураґану. Показується, що такої допомоги від Червоного Хреста потребує тепер 63,000 осіб. Начальник Червоного Хреста зажадав від федерального уряду визначення на цілі допомоги 500 тисяч долярів. Треба передовсім відбудувати зруйновані доми незаможних власників.

ШУКАЮТЬ ЖЕРТВ ГУРАҐАНУ.

ПРОВІДЕНС (Род Айленд). — 15,000 людей шукають у румовищах домів, знищених гураґаном, невідкритих іще жертв. Досі ще не знайдено 55 пропалих осіб. Число жертв у цій околиці подано на 280 осіб.

ГРОМАДА ВІДКИДАЄ ДОПОМОГУ УРЯДУ.

САВТГЕМПТОН (Лонґ Айленд). — Громадська рада цеї вісцевости відкинула пропозицію допомоги з боку федеральної адміністрації допомогових робіт. Рада заявила, що як досі так і тепер громада наміряє покривати сама свої кошти.

Ця місцевість це багацька літня оселя.

ОСТАННІ ВІСТІ

ЧЕХИ ЗНОВУ ВІДКИДАЮТЬ УМОВИ НІМЕЧЧИНИ.

ЛОНДОН. — Чехословацький посол у Лондоні, Ян Масарик, передав на руки анґлійського уряду черґову ноту, в якій говориться, що Чехословаччина рішуче відкидає ті пропозиції, які поставив Гітлер Чеймберлинові в часі останньої розмови в Ґодесбурґу. Повторення цеї відмови наступило зараз після виголошення Гітлером його промови.

ПОЛЯКИ ГОТУЮТЬСЯ МАШИРУВАТИ НА ЧЕХОСЛОВАЧЧИНУ.

ВАРШАВА. — Представник польського уряду заявив, що в пятницю, або суботу, польські війська готові рушити на Чехословаччину, коли остання не задоволить польських домагань відносно тешинського Шлеську. Але цей представник заразом додав, що в польських урядових колах є надія, що те питання таки буде рішене мирно.

ПОВОРОТ СПЕЦІЯЛЬНОГО ПІСЛАНЦЯ ДО ГІТЛЕРА.

ЛОНДОН. — З Берліну повернувся спеціяльний післанець анґлійського уряду, сер Горас Вилсон, який мав вручити Гітлерові пару годин перед його відомою промовою останнє прохання та заразом осторогу Анґлії і Франції. Вилсон говорив півтори години з Гітлером, але не договорився до нічого. Без ніякої відповіди з боку Гітлера він вернувся додому.

ГІТЛЕР ВІДПОВІДАЄ РУЗВЕЛТОВІ.

БЕРЛІН. — Гітлер дав трохи спізнену відповідь Рузвелтові на його заклик удержати за всяку ціну мир. У тій відповіді Гітлер говорить, що він також є того переконання, що мир треба за всяку ціну вдержати, але то не в його силі це осягнути. Коли вибухне війна, то не німецький нарід треба за це винувати.

ЧЕЙМБЕРЛИН ВИГОЛОШУЄ ПРОМОВУ.

ЛОНДОН. — Зараз по промові Гітлера Чеймберлин рішив виголосити промову до цілої британійської імперії, а також до цілого світу. Анґлія далі готовиться до війни. Анґлійську летничу залогу збільшено на 50,000. Всюди по будинках, головно в околицях урядових будинків і королівської палати, виставлено протилетунські гармати. Розпочато евакуацію дітей у сільські околиці. На лондонській біржі знов зазначився великий спадок цінних паперів.

ЧЕСЬКО - ПОЛЬСЬКІ ПЕРЕГОВОРИ.

ВАРШАВА. — На основі листа, присланого президентом Бенешем до президента Польщі, Мосціцького, розпочалися між поляками і чехами переговори в цілі віддачі тешинського Шлеську Польщі. Ті переговори вже малощо не розбились, а то тому, що в своїх обіцянках чехи дуже невиразні.

САМОГУБСТВО ЧОЛОВІКА, ЩО ВИГРАВ ПІВ МІЛІОНА.

В Ґреноблі (Франція) відібрав собі життя 52-літній чоловік, що перед двома роками виграв на льотерії пів міліона франків. Від того часу купував великі скількості льосів, але ніколи не вигравав. В залишеному листі самогубець заявляє, що програв уже всі гроші, до праці не має охоти, відчуває ненависть до громадянства й тому гине.

ПОЛЬСЬКА ПРОПАҐАНДА.

З нагоди відкриття павільону Польщі на Всеканадійській Виставі до Торонта загощують високо поставлені поляки доглянути, щоби польський павільон улаштувати „висменіце". Ті поляки люблять рекляму в місцевій пресі, і достарчують їй чудацьких інформацій про Польщу. Між іншими Казімерж Ґлуховскі, головний директор польської лінії Ґдиня, заявив таке:

„Поляки дуже обурені, коли хто назве „польський коридор" „коридором". Це не є „коридор", бо він чужі землі не перетинає, тільки польську територію, Померанію, де поляків 90 відсотків. Польська історія виказує, що поляки ані разу не воювали з ніким, щоби посісти чужу землю, а тільки боронили своїх границь, і ті війни все вигравали".

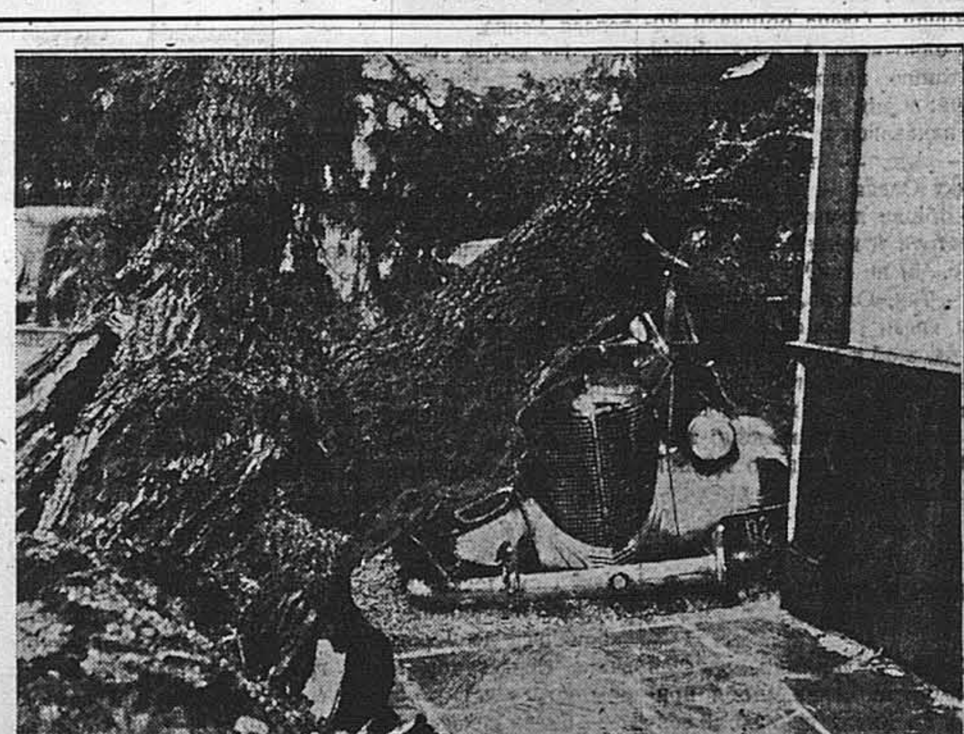
ТРАҐІЧНИЙ ДВОБІЙ ДІТЕЙ.

У Мадярщині сильно поширені двобої. Діти доволі часто мають змогу почути, як старші говорять про двобої. Недавно теж розігралася в місті Сомбателі драма, що зродилася на цьому ґрунті. Два 9-літні хлопчики бавились у двобій. Один узброївся дитячим пістолем, другий узяв батьків бровнінґ. Бровнінґ був набитий і за першим стрілом малий двобійник убив на смерть свого товариша.

ПРОВІНЦІЯЛЬНА ПРЕСА.

„Возрождениe" з 2. 9. доносить, що в СССР пороблено заходи, щоби провінціяльна преса не розходилась поза межі округ, для яких вона призначена. Це тому, щоб відомості з одної округи не передавано в другу. Також у містах важко вже купити дрібні провінціяльні ґазети. Крім того пороблено заходи, щоб чужі дипльоматичні заступники не могли купувати в Москві провінціяльної преси. Журналістам також утруднено читання преси. Це все робиться тому, щоб вістки з СССР не попадали за границі. Ізоляцію большевики вміють переводити дуже майстерно.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ГУРАҐАНОВЕ ЖНИВО.

Сцена з наслідків гураґану в Ред Бенку, Ню Джерзі, показує, якою небезпекою був гураґан для автомобілістів.

УКРАЇНСЬКІ ДЕМОНСТРАЦІЇ У ЛЬВОВІ

ВАРШАВА. — З Варшави доносять, що на теренахнах східньої Галичини, головно в околицях Львова, українці влаштовують величезні політичні демонстрації, в яких домагаються створення самостійної української держави. В тих демонстраціях появляються протипольські великі написи, які говорять: „Геть з Польщею і Мадярщиною!" „Ми хочемо самостійної української держави". Товчком до тих демонстрацій є теперішні міжнародні події, головно положення в Чехословаччині. Кореспондент „Ню Йорк Таймсу", подаючи ті події, говорить, що вкупі з тими українськими демонстраціями поляки влаштували „протидемонстрації", в яких вибито чимало вікон (очевидно українських), а також арештовано багато людей.

ПРОМОВА ГІТЛЕРА.

БЕРЛІН. — Гітлер виголосив історичну промову, в якій сказав, що Німеччина не відступить ні на крок від своїх жадань відносно судетських німців, і це тепер від чехів залежить, чи вони приймуть війну, чи мир. Гітлер притім також зазначив, що судетські німці це останнє домагання Німеччини. Про Чехословаччину Гітлер висказувався відємно і говорив, що чехи тиснуть не лише німців, але й поляків, мадярів, словаків і українців. З ними всіми симпатизує він, говорив Гітлер, але заразом додав, що говорить головно в обороні німців. Його промова, хоч рішуча, була здержлива і дехто добачує в ній бажання в мирний спосіб полагодити судетське питання.

ВІДГОМІН У ПРАЗІ.

ПРАГА. — Населення в Празі трошки відідхнуло, вислухавши промову Гітлера до кінця. Бо чехи сподівалися, що на закінчення цеї промови Гітлер явно виповість Чехословаччині війну. Всетаки чехи є того переконання, що війна за чотири дні вибухне. Бо Гітлер підкреслив, що не уступить зо своїх домагань, поставлених Чеймберлинові в Годесберґу; а Чехословаччина теж рішена не приняти тих домагань. Тому війна під кінець цього тижня мусить наступити, думають у Празі.

ЩЕ ОДНА ОСТОРОГА ГІТЛЕРОВІ.

ЛОНДОН. — Анґлійський уряд у порозумінні з французьким урядом вислав останню осторогу до Гітлера через сера Вилсона, що разом з Чеймберлином відвідував Гітлера. В тій осторозі говориться, що вразі нападення на Чехословаччину Анґлія, Франція і Росія виповідять війну Німеччині. Тій заяві приписують величезне значіння, бо дотепер Анґлія ще ніколи так виразно не говорила про війну і так виразно не зобовязувалася до неї.

Та рівночасно з тою погрозою вислано до Гітлера ще одно прохання, щоб він таки приняв попередні умови, на які всі погодилися в Берхтесгадені. В тому листі Анґлія і Франція ще раз заручили Гітлерові, що коли він прийме ті перві умови, то мирним шляхом дістане судетців.

ЧАСТИННА МОБІЛІЗАЦІЯ АНҐЛІЇ.

ЛОНДОН.—Лондонський уряд зарядив частинну мобілізацію анґлійської армії. Рівночасно заведено контролю цін на харчеві продукти, таксамо, як це практиковано в часі останньої війни. По парках далі копають схоронища перед бомбами.

ФРАНЦУЗЬКІ ПРИГОТУВАННЯ.

ПАРИЖ. — Французи далі роблять усі можливі приготування на випадок війни. Але вкупі з тим у політичних французьких колах є ще мала надія. Остання промова Гітлера, на думку французів, не є така погана, як це можна було сподіватися. В ній видно замасковані фірточки, що ведуть до дальших мирових переговорів. Також французи добачують у ній проблески уступчивости Гітлера.

МУСОЛІНІ НАКЛИКАЄ ДО МИРУ.

РИМ. — Мусоліні в останніх днях виголосив чимало промов. У тих промовах він накликає італійський нарід бути готовим до війни, та заразом накликує світ, щоб мирним способом розвязував свої непорозуміння. В останній промові він іще раз закликав Анґлію і Францію, щоби покинули Чехословаччину і не боролися за неї, бо домагання німців, поляків і мадярів оправдані.

Італійська преса почувається трохи ображеною, що президент Рузвелт, який звертався з зазивом зберегти мир до Німеччини, Чехословаччини, Франції й Анґлії, не звертався до Італії, так, начеб Італія не відгравала ніякої ролі.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ПРЕЗИДЕНТОВЕ ПОСЛАННЯ

Президент Рузвелт забрав слово, щоб сказати думку американського уряду про грізне положення в світі, хто знає, чи не найгрізнішу кризу нових часів.

Президент вибрав на це форму послання до канцлера Гітлера й президента Бенеша, причому повідомив про це письмо уряди Англії й Франції. В цей спосіб він виразно означив уряди, чи особи, що, на погляд американського уряду, відповідатимуть найбільше за евентуальний вибух війни.

Заклик президента Рузвелта до канцлера Гітлера й президента Бенеша є властиво закликом до миру. В ньому президент вказує передовсім на лячні наслідки війни: міліони втрачених жить, розпад економічного життя. Навіть суспільний порядок може бути зруйнований. Найбільший осуд війни президент Рузвелт бачить у цьому, що війна своїм вислідом ніякого питання не розвязує: війна промовляє до пристрастей, не до розуму.

Потім президент Рузвелт підчеркнув мир як розумну політику, з одного боку, та традиційну політику Америки, з другого. Крім того, він додає, всі держави, до котрих він тепер відноситься, зобовязалися в 1928 році пактом Келоґа й Бріяна вирішувати всякі спірні питання не силою, а мирними способами. Президент дає до зрозуміння, що він знає, як далеко події поступили до війни, але він не сумнівається, що при добрій волі все ще буде можна наладити переговори. „Як довго ще такі переговори ведуться", каже президент у замітнім уступі, „так довго ще остається надія, що розум і дух слушности переважать та що світ уникне божевілля нового вживання війни".

Вискази президента Рузвелта мають у собі дуже багато спільного з подібними висказами покійного президента Вилсона. Президент Рузвелт голосить нині зовсім подібні засади, як голосив президент Вилсон: те саме миролюбство, те саме підчеркування розуму в протиставленні до почувань, той самий натиск на традиції. Ріжниця між ними головно та, що Рузвелт не говорить про демократію. Друга головна ріжниця в тому, що коли президент Вилсон говорив уже підчас війни, Рузвелт говорить іще перед вибухом війни. Іншими словами, Вилсон пробував здержати війну, що вже була почалася; Рузвелт пробує до неї не допустити.

Як знаємо, президентові Вилсонові не вдалося здержати війну. Не здержав він її і самий завів Америку в війну, як він говорив, щоби покласти кінець усякій війні. Коли нагадується цей вислід проповідей Вилсона, насувається нам мимоволі питання: який буде вислід послання президента Рузвельта? Звісно, вгадати це не легко. Одначе, судячи по настроях світу, а передовсім чинників, що рішають про війну, ці настрої є того роду, що ледве чи послання Рузвелта їх можуть змінити.

Але без висліду послання Рузвелта не лишиться. І американські традиційні наставлення, в ньому згадані, і сама висилка послання остануться фактами в дальшій політиці американського уряду до світового конфлікту, як ними остались проповідницькі промови, ноти й комунікати покійного президента Вилсона.

ЗАНИК КУЛЬТУРНОЇ АВТОНОМІЇ УССР

(1)

Кожного українця, що читає в пресі вістки про сучасні відносини в підсовєтській Україні, огортає природно глибока журба про майбутність нівеченої Москвою української культури. Фізичне винищування українських культурних діячів і плюндрування скарбів національно - української старовини тривають у СССР вже довгі роки. Цей процес розпочався властиво з приходом червоних московських військ на східньо-українські землі.

Проте організовано-масовий характер цього явища виявився щойно перед 8—10 роками, коли боротьба підсовєтської України за її автономію в СССР стала знову на шлях змагання підсовєтських українців за повне унезалежнення від червоної Москви. Від того часу ступнево зникають з впливових партійно - державних становищ в УССР комуністи українського походження, а на їх місця приходять з Московщини чужинці. Від 1936 року провадиться нищення культурної автономії УССР зовсім отверто. Відтоді опинилася національно - українська культурна праця в СССР в таких нелеґальних умовинах розвитку, в яких вона була в передвоєнних роках в царській Росії. Єдина ріжниця полягає лише щодо відмінних засобів. Коли царська Росія прагнула знищити українську культуру заборонами й переслідуваннями української мови, то Росія большевицька сама послугується в Україні українською мовою для нівечення і внутрішнього розкладання української культури. Наскільки в царській Росії добувалося помосковлювання українського культурного життя безпосередньо, то в Росії большевицькій, у СССР, діється те саме шляхом комуністичної примітивізації соціяльно-побутових і духово-культурних умовин існування підсовєтських українців. Всеросійську ідею царської Росії замінила большевицька Москва ідеологією „морально - політичної єдности совєтського народу". Те, чого мали для царської влади досягнути серед неросійських народів передвоєнної Росії бюрократично-цареславне православія і захланний культ „всеславянської єдности", заступають для большевицької влади Москви її гасла світової революції і клясової єдности „пролетаріяту".

Хоч червона Москва спромоглась окупувати східньо-українські землі до решти вже в 1921 році, проте масові повстання українського селянства проти окупаційної влади Москви не вгавали до 1924 року. Цей стан безнастанної громадянської війни в Україні викликав щораз більше знесилення й зубожіння населення. Значну ролю відіграли в цьому відношенні жахливі голодові роки (1921—1922). Але вже починаючи від 1924 року, припиняються поволі на кілька років масові повстання підсовєтських українців. Мілітарно-карні походи Москви в Україні були в тих часах майже зовсім припинені. Для Москви було найбільше пекуче питання про політичне, культурне і господарське закріплення мілітарної окупації в Україні. Сподівно йдучи назустріч вимогам українських мас, погодилася тоді Москва на провадження українськими комуністами т. зв. „українізації". Це урядове гасло було для Москви зовсім на руку, бо воно відтягало увагу активних українців від справ політично-господарських і кидало українських комуністів на вузькі ділянки культурної праці в провінціяльних межах. Реалізувати „українізацію" України Москва доручила неукраїнцям, як напр. Х. Раковському, Лазареві Кагановичеві та іншим, проте й чимало комуністів українського походження були мірodaтними виконавцями плянів московської влади і Комінтерну. Доба „українізації" УССР тривала властиво лише три роки (1925—1928). Від 1927 року розпочалася в Москві переорієнтація її політики в Україні. В 1927—1928 році пробували комуністи українського походження змагатися з владою в Москві, але без особливих успіхів. Три роки передтим займалися вони переважно культурно-освітніми справами та усувалися щораз більше від рішальної співучасти в справах політично-господарських. Певне зречення активної політичної боротьби і недобровільна втеча на просвітянсько-культурницькі позиції охопили в тих роках значні шари української інтелігенції. Настала доба т. зв. „культурного будівництва в УССР", репрезентована повними суперечностей постатями, як напр. М. Хвильовий, М. Скрипник, Шумський та інші. Першовзором їх усіх була постать Миколи Скрипника, стопроцентового марксіста. Цей особистий приятель Леніна допомагав роками Москві приборкувати політичну й господарську самодіяльність України. По відкликанні з УССР Гринька, що на погляд Москви занадто ретельно запроваджував українську мову навчання українських школярів, став на кілька років своєрідною твердинею урядового совєтсько- українського культурництва власне Скрипник. „Українізуючи" в московсько-большевицькому розумінні Україну, стають совєтсько-українські культурники чимзар більше слухняними виконавцями наказів з Москви. Заплутані в сітці політичних і особистих інтриґ, яку зручно снували кремлівські диктатори на шляху між Харковом і Москвою, опиняються мимоволі совєтсько - українські культурницькі комуністи на тому слизькому шляху, що приводить їх до взаємного самовинищування. По розгромі Союзу Визволення України нищать Скрипники — за наказом з Москви — Хвильового і його однодумців. Пізніше Затонський, Мусульбаси-Хвилі та Любченки нищать Скрипника і побаламучених ним численних його співробітників у культурно - освітних установах УССР. В підсовєтській Україні зявляються червоні московські губернатори, як напр. Попов, Постишев та інші. Вони очищують партійно - державні установи УССР від української інтелігенції. По скінченій місії усуває їх з України Москва також, як зробила це з їх попередниками. Менш углеслено-покірні опиняються причьому на засланні або гинуть у совєтських вязницях. Є це крівавий ланцюг, яким усе більше стискає Москва Україну. За Скрипником „ліквідуються" по черзі серед багатьох інших і Мусульбас-Хвиля і П. Любченко, і С. Косьор, і Затонський, і нарешті Г. Петровський, мовляв, червоно-український президент совєтсько - української держави. В міру того, як зникають з УССР комуністи українського походження, обмежуються все більше і рамці т. зв. „культурної автономії" УССР. Первісно мала бути УССР узалежнена від Москви державно-самодіяльною одиницею в федераційній системі. Поволі зникають всі ознаки тієї краєво-політичної самодіяльности. Знищують закордонні представництва УССР, ліквідують самодіяльність совєтсько-українських комісаріятів, а згодом касують і всі найважніші центральні установи в столиці України. Ціла самоуправа УССР перебудовується на взір єдиної й суцільної комуністичної партії совєтського Союзу. Розділ підсовєтської України на області та райони змішнив централізацію і вможливив Москві господарювання безпосередньо в районах. Найновіше розшматування Донеччини на 2 нові області („сталінську" і „ворошиловградську") є властиво відірванням від впливу Києва великого терену з обласним містом Луганськом (Ворошиловградом). На цьому терені має Москва певні успіхи в її пляновому намаганні винародовити і помосковити українське населення.

Коли совєтсько-українська конституція з 1919 року запевняла принаймні на папері деякі права УССР на територіяльно-культурну автономію, то остання конституція УССР з січня 1937 року позбавила підсовєтську Україну права на культурну автономію вже й на папері. Ця остання конституція УССР є лише пристосованим до територіяльно-українських обставин перекладом загальної конституції СССР. Щоправда, деякі параґрафи в цій конституції кажуть про збереження автономних прав у т. зв. союзних республиках. Совєтська пропаганда фразеологія залишила такі параґрафи для баламучення закордону. Проте одностайна система тотальної влади Москви і на всіх неросійських теренах СССР була поширена на всі галузі життя вже в 1936 році. Зрештою і в самій конституції УССР додаткові параґрафи і примітки заперечують висловлені в попередніх параґрафах права на автономію і дають змогу Москві пояснювати їх так, як це в певній добі потрібне для окупаційної влади.

В підсовєтській Україні нема на ділі ніякої автономії: ні національної, ні територіяльної, ні культурної! Нема там навіть і колишнього безправного, проте всеж практикованого в широких розмірах „земського" самоврядування, яке виборола собі підросійська Україна за царської влади.

(Дальше буде).

МАНДРІВКА ПО ГАЛИЧИНІ ТА ЗАКАРПАТТІ ТОМУ СТО ЛІТ

(3)

Дорогою падав зливний дощ; стада волів, що їх „гайдеї" гнали на захід до Оломуца (в Чехії) розмісили болото так, що я часом бродив у болоті, поки не видістався на сухе. Вкінці я дійшов до **Коломиї**, головного міста на Покутті, до якого я жадібно госпішав. Мені сказали ще у Львові, що в Коломиї є вчитель Григорій Ількевич, який збирає народні пісні. Там же є щирий русин, директор окружної школи (Крайсгавптшульдиректор), Микола Верещинський. Я пішов до Ількевича, цей зараз же повів мене до свого директора. Верещинський прийняв мене як рідного. Хвалив мої наміри, мою любов до рідного. Я побув у нього кілька днів. Це високо освічений чоловік, що знався на гуманістичних науках, точно знав німецьку літературу, напамять умів краші поезії Шілера, Ґетого, Гердера, головною любив українську літературу й історію, хоч із чужих перекладів. У збірнику Ількевича, що був написаний польськими буквами, я подибав деякі гарні, мені невідомі пісні.

Верещинський проживав перші свої літа як катехит у Чернівцях і Сучаві та із захопленням говорив про Буковину, про тамошнє життя та побут. Казав, що в половині Буковини панує українська мова, якою говорять інтеліґентні люди, а навіть бояри. Я постановив у мандрівці побувати на **Буковині**. По дорозі я зайшов до бернардинського костела в містечку **Гвіздець**, де, як говорили, є важна бібліотека. Я знайшов там зо дві сотні латинських і польських книг полемічного і релігійного змісту, але з моєї ділянки не було нічого. В **Городенці** я переночував у каноніка Честинського, який оповідав мені багато цікавого про свою працю як місіонаря між сербами в Дальмації та про вбивство наставника місіонарської семинарії в 1821 р. Звідси завернувся я на схід через село **Стецеву** та зайшов у перше буковинське село, Бабин. Нарід той же сам український, лише всі православні, і я побачив багато нового. Я з цікавости розпитував селян про подробиці та запримітив у них більше свободи і щирости. Мова показалася мені багато чистіша і менше спольщена; тут уже не війт, а двірник; не ксьондз дзекан, а протопіп; не морги, а фалчі; не ринські, а леви, — словом: вивіска не польська, а волоська (румунська). Не доходячи до села, я побачив хрест із українським написом. Я пристанув, щоб відкопіювати витертий напис. Я і не думав, що мене запримітили у дворі. Коли я наблизився до двора, мені назустріч вийшов селянин і сказав, що пан комісар приїхав із Черновець і кличе мене на мандаторію. Сивий, оголений німець, із блискучими очима, став мене допитувати, відкіля я, хто я, куди йду та чому я так приглядався до того хреста. Я сказав, що хочу йти до Синькова, де є мій свояк священик Ганкевич, що я побачив руський напис і старався відчитати його. „Русіше Іншріфт?" Невже ви вмієте читати по руськи? „Дас іст фердехтіхес" (це підозріле) — покрутив німець-комісар головою. Зажадав пашпорту. Я показав атестат. Мандатор, як видно, мягкого характеру людина, вмішавсь у справу та сказав: „Очевидно, студент, нішо надзвичайне. „Це питання, чи то його свідоцтво?" — сказав комісар. — Я його пішлю разом із свідоцтвом під конвоєм до Черновець; там вияснится, що він за птиця; певно якийсь емісар". В цю хвилину покликали до обіду. Комісар взяв моє свідоцтво, оставив мене у ждальні, в якій не було ні крісла, ні лавки, та поставив при дверях мужика, щоби пильнував мене. Обід тягнувся доволі довго і я поринув у роздумування на ріжні лади та вірив, що буде зле: поведуть у Чернівці, підуть допити, слідство, довге листування; карати нема за що, одначе підозріння остається; можуть віддати до війська і пропала вся моя літературна карієра! Ще заки скінчився обід, вийшов до мене актуар, молодий чоловік, бувший студент черновецького лицею, і привітно, називаючи мене „Герр Коллеґа", став розпитувати про професорів, університетські звичаї і ін. Я розповідав йому все якнайточніше. По обіді вийшов мандатор і сказав: „Комісар хотів відіслати вас під конвоєм (міт Шубпас), та я віддаю вам атестат і прошу, не зупиняючись, іти просто до вашого свояка, а то він може стати нещасним на все життя". Актуар провожав мене далеко за село. Ми розпрощалися як приятелі і я пішов до Дністра, переплив човном і пішов до священика Ганкевича. Прийняли мене щиро, головно його жінка, моя двоюрідна сестра, з якою я не бачився ніколи в житті, розпитувала про всіх у родині — про свого брата, що був у семинарії і що від нього я мав письмо до Ганкевича. Я пізнав життя надністрянців буковинців, оглянув церкву, в якій був подибав старовинний руський напис про її побудування. Погостивши кілька днів у Синькові, я відїхав бричкою до **Чорткова**, а звідси найманими кіньми поспішив на **Бучач, Монастириська, Підгайці** до **Львова**.

(Далі буде).

Володимир Островський.

ПІД ЗНАМЯ ХРЕСТА

ПОВІСТЬ

з часу охрещення Руси-України в 988 р.

22)

— А тепер — закричав Тихоша — за пять днів прибуде князь із княгинею Ганною. Будемо витати їх гучно й на Дніпрі, і в городі, і в хатах своїх. Щоб чужі люди бачили, що маємо розум у голові та щоб нашому Києву була честь, а князеві слава.

— Слава! Слава князеві! Слава княгині! — довго лунало над Києвом.

І ніхто не здогадувався, що скрізь і всюди перші починали кричати навчені Сердегурові люди.

Тихоша так захопився своєю промовою, що й не помітив, як пильно вдивлялися в нього зпід огорожі Оленині очі та як хапали її вуха кожне його слово.

Після віча відбулася в княжому теремі нарада знатніших людей Києва, яким Тихоша оповів уже в поважній формі про все, що сталося в Корсуні, і передав наказ князя: приготовити киян до зустрічі князя з княгинею; приготовити людей, дружинників і воїв до охрещення; післати до посадників усіх городів князівства, щоб прислали послів до Києва на свято хрещення киян та щоб ті посли добре придивились, як це робиться і як мають потім вони хрестити людей у своїх городах і селах.

Тихоша говорив щораз швидче, бо його аж підмивало, щоб якнайскорше піти до Попандуклюсів і побачитися з Оленою. Але хоч як він квапився туди, а залишився в палаті, поки вийшли всі запрошені на нараду. Тоді звернувся до старенького Володимирового дяді Добрині:

— Боярине! Князь наказав мені сердечно привитати тебе й спитатися: чи любиш ти його, як передше? Чи може підеш проти нього?

Добриня витер очі.

— Люблю Володимира й піду за ним, бо бачу, що він розумніший від мене.

Коли Тихоша вбіг до Вівіяна, той чуло обійняв його.

—Хай тобі, боярине, Бог заплатить за все те, що ти зробив для корсунців і для нашої церкви. Знай, що ми з Оленою любимо тебе, як рідного.

Олена й не знала від радости, що перш говорити, про що перш питатися.

— Тихоше! — кидала короткі слова. — Я дуже рада. Дякую тобі. А ти вже християнин? Правда, що християнин?

— Так! Охрестився перший після князя.

Вівіян і Олена обійняли його одночасно з двох боків. Світлицю наповнила незвичайна тиша: в цій хвилині три серця зливалися в одно.

— Але, — перервала мовчанку Олена — це ще не все. Ти обіцяв помогти князеві охрестити й киян і ціле князівство. Чи не так?

— Так, Олено. І поможу. З тим князь і прислав мене наперед, щоб я приготовив киян.

— Щоби було тобі лекше, — сказав Вівіян — ми з Оленою зо свого боку поможемо тобі.

А Київ усе радісно гомонів до пізньої ночи.

XVI.

КНЯЗЬ У КИЄВІ И СМЕРТЬ БОГІВ.

Князь Володимир наказав стримувати човни, щоби прибути до Києва по заході сонця. Він знав, що вночі Київ зробить на княгиню Ганну сильніше враження. Щоб кияни були готові до зустрічи, вислав наперед кілька легких човнів сказати Тихоші, що він уже близько.

І Володимир не помилився: Ледве засутеніло, кияни запалили величезні костри на всіх київських горах. Менші костри запалили здовж пристані. І станула над Києвом небачена ще тут велитенська заграва.

— Ще це, пожежа? — спиталася Ганна.

— Це кияни витають свою княгиню — усміхнувся Володимир.

Пригноблена й сумна княгиня Ганна, що аж тремтіла від страху перед київськими варварами, повеселішала й уважно придивлялася до заграви, а, в міру наближення човнів до Києва, набирала щораз більших розмірів. А коли ще побачила на пристані величезну юрбу, сотні смолоскипів, вогні десь високо на горі; коли почула тисячеустий гомін розрадуваних киян і звуки труб, враз забула про свій страх і сум. Ледве великий княжий човен, виблискуючи в світлі смолоскипів гарною різьбою й срібним окуттям, наблизився до берега, як на вчина Сердегуром юрба громом загреміла:

— Слава князеві! Слава княгині!

— Що вони кричать? — спиталася княгиня Володимира.

(Дальше буде).

• З ДНЯ •

РОЗУМНІ СЛОВА МАСАРИКА.

Творець чехословацької републики, Тома Масарик, у своїй книжці „Всесвітня революція" висказав дуже розумні слова. Та, висказуючи їх, він може і не здавав собі з того справи, що ті його мудрі слова з такою жорстокістю сповняться також і на його краю. А ті мудрі слова такі:

„Кожна держава існує тими силами, які покликали її до життя".

Чехословацьку републику покликала до життя переможна антанта, в якій головні ролі грали Франція, Анґлія й Америка. Тепер Америка відтягнулася від европейських справ, а дві перші держави радять Чехословаччині віддати судетських німців Гітлерові. У висліді Чехословаччина розпадається і сповняються слова Масарика: „Кожна держава існує тими силами, які покликали її до життя".

ШКОДА, ЩО МАСАРИК ЦЬОГО НЕ БАЧИВ.

Хоч Масарик був і мудрим чоловіком, умів віднаходити глибокі фільософічні твердження, то, видно, сам не вмів витягнути з того практичних висновків для себе. Бо колиб він був примінив ті свої мудрі слова до Чехословаччини, то був би побачив, що коли вона хоче далі існувати, то мусить опертися на цілком відмінних силах, ніж ті, що *покликали* її до життя. Він повинен був передбачити, що скорше чи пізніше німці прийдуть назад до сили й упімнуться за своїми краянами. Також повинен був передбачити, що французам і анґлійцям не все захочеться ставати на оборону чехів та за них проливати кров. Масарик повинен був передбачити, що скорше чи пізніше засаду „самоозначення народів", якою то засадою чехи воювали в часі останньої світової війни і на її основі здобули свою власну свободу, — що ту саму засаду підхоплять інші, а в першій мірі німці. І в імя цеї приманливої засади вони будуть домагатися розбору Чехословаччини, таксамо, як колись в імя тої засади чехи домагалися розбору Австрії. Те все Масарик повинен був передбачити.

ЗАСАДА РІВНА ДЛЯ ВСІХ.

Кожна засада має обосічний ніж. Як довго дана засада є впроваджувана в життя з безоглядною справедливістю і всесторонністю, так довго вона має за собою моральну силу. Але коли якийсь нарід поручає дану засаду іншим, самеж її не придержується, то він подібний до судді, який карає інших за крадіж, а сам нишком краде чуже добро; або до священика, який кличе інших до сповіди, а сам ніколи не сповідається; чи до лікаря, який записує іншим лікарство, а сам його не заживає.

ЩО ПОВИНЕН БУВ ЗРОБИТИ МАСАРИК.

Масарик не повинен був занадто покладатися на ті сили, які покликали Чехословаччину до життя. Він міг переставити цілу чехословацьку будову на зовсім відмінних основах. Він міг поставити Чехословаччину на любові і готовості всіх громадян обороняти її перед напасниками. А це можна було осягнути, віддаючи повні права розвою всім національностям.

Правда, напасники нині всеодно булиб значно переважали її числом. Але моральна сторінка промовлялаб за Чехословаччину. А мораль, хоч не грає великої ролі в проводі держав, то грає величезну ролю серед широкого загалу. Можливо, що народньому провідникові не вільно мати моральних скрупулів, коли йде про добро народу. Але ті моральні скрупули має маса. Коли маса вірить, що якась річ справедлива, то вона готова боротися за ту річ і проливати за неї кров. Але коли в серці вона знає, що дана річ не є справедлива, то вона не має великої охоти ставати в її обороні.

СПРАВА СУДЕТІВ І ІНШИХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ.

А по правді сказати, ні французький загал ні анґлійський, ні цілий світ не дуже вірив, що чехам судетські німці належаться. Судетські німці створили свої сильні орґанізації, які всеціло були проти належання до Чехословаччини. Вони хотіли належати до Німеччини і про те вони виразно говорили. А французький громадянин і вояк про те також знали. Знали також про те анґлійські рядові громадяни. Як вони могли беззастережно ставати в обороні Чехословаччини й проливати кров за таку річ, яку вважали в серці неслушною?

Правда, війну виповідає уряд, а не громадянин з вулиці. Але кожний уряд, навіть найбільш диктаторський, мусить числитися з волею і психольоґічними настроями чоловіка з вулиці. Бо на плечі останнього спадає величезний тягар провадження війни. Він кров свою проливає. Коли від нього уряд вимагає найвищої жертви, то уряд мусить переконати його, що ця жертва потрібна для якоїсь величньої цілі.

А Чехословаччина була побудована на таких основах, які цього переконання нікому не давали. Й тому французькі й анґлійські громадяни не мали великої охоти битися за неї. Й тому їх уряди не мали відваги виповідати війни Німеччині тільки за те, щоб задержати судетців при чехах. І тому Чехословаччина нині на шляху до розбору.

Правда, остаточна доля Чехословаччини ще не рішена. Хто зна, чи в моменті, як ті рядки підуть до друку, над Чехословаччиною, а далі над усіми границями европейських країв, не будуть ревіти гармати...

Та це вже не буде за Чехословаччину. Це буде за рівновагу европейських потуг і проти переважної геґемонії Німеччини.

Добра матерія.

— Я дивуюся, як ти могла купити собі такий лихий матеріял?

— Помиляєшся, я ту сукню буду мати до самої смерти, а потім іще перероблю її собі на комбінацію.

ДІЄВІ ОСОБИ ВЕЛИКОЇ СВІТОВОЇ ДРАМИ.

Французький міністер заграничних справ, Боне, і совєтський представник Літвінов підчас нарад Ліґи Націй у Женеві.

АНҐЛІЙСЬКИЙ ЖУРНАЛ ПРО ТЕ, ЯК ЖИДИ ПРИЙШЛИ В УКРАЇНУ

Анґлійський журнал „Contemporary Russia", що виходить у Лондоні, друкує в ч. 3 (1938 р.) статтю Лідії Александровни під заголовком „Як прийшли жиди до Росії". Це має бути більша студія на цю тему. Тимчасом появилась лише перша частина її, яку ми передаємо в скороченні по українськи. Продовження буде тоді, коли появиться дальша частина в згаданому журналі. Є це властиво історія української землі в жидівськім насвітленні.

Ной поділив світ між трьох синів: Сема, Хама і Яфета. Палестина дісталася Семові. Її заняли були ханаанці і семіти опинилися в неволі. По смерті керівника Ханаану семіти - ізраеліти заняли Єрихон і змасакрували ханаанців, що мали бути дуже поганими людьми. Проте ханаанці боронилися ще впродовж 2 століть. Вони були дуже тверді. За той час багато ханаанців шукали кращої долі в світі і поселились у полудневій Україні. Ізраеліти і ханаанці говорили одною мовою, належали до тієї самої раси і мали багато спільних звичаїв. Головною ріжницею між ними було те, що ізраеліти були кочовиками, а ханаанці осілими хліборобами і міщухами. При стику з ханаанцями ізраеліти попали були під вплив вищої ханаанської культури. Свою релігію помішали були з природнім грубозмисловим віруванням ханаанців. Зчасом почали ізраеліти деморалізуватись. Тоді жидівські пророки заборонили ізраелітам дружитися з ханаанцями. Реформа була започаткована, але історія покерувала інакше долею ізраелітів. Їх держава поділилась була внаслідок внутрішніх спорів в столітті перед Христом на дві частини: північну і полудневу. Північну частину завоював асирійський цар Сальманасар у 7 столітті і виселив значну частину жидів до Асирії. Їх нащадки вимандрували були згодом до полудневої України. Під кінець 6 століття перед Христом вавилонський цар Навуходоносор підбив був і другу, полудневу жидівську державу. Він виселив жидів до Вавилону. Нащадки тих виселенців вимандрували були потім до полудневої України і на Кавказ. Крім того оба царі висилали жидів на поселення до полудневої України. Тут застали були жиди ханаанців, що в міжчасі вже встигли були змішатися з туземцями, що або жили стало в тій країні або через неї лише переходили. Ріжні народи переходили через Україну, приходили і відходили, а жиди оставались і вкорінювались у територію. Ця країна стала їх першою вітчиною по втечі з Палестини.

Де в тій історії починається правда і де кінчиться леґенда, нині важко сказати. Прямих доказів на те мало, а непрямі не все переконливі. Є згадки, що асирійці і вавилонці, коли підбили жидів, висилали їх на поселення на береги Чорного моря. Отже виходить, що жиди заселювали полудневу Україну ще перед 7 століттям до Христа. Греки згадують, що жиди жили в полудневій Україні в 4 столітті перед Хр. побіч грецьких кольоній. В 1 столітті перед Христом жиди творили вже окремі кольонії побіч грецьких. Час до часу ті кольонії доповнювались новими втікачами з ріжних сторін. В 2 столітті по Христі цісар Гадріян транспортував жидів на поселення до полудневої України. В 8 столітті прийшла до полудневої України більша скількість жидів з Візантії, де цісар Лев III. влаштовував їм погроми. В Україну тікали також і жиди з магомеданських країн. У Криму ще й досі живе жидівська секта караїтів, які твердять, що є прямими нащадками 10 жидівських племен. Також у кавказьких горах є жидівські ґрупи, зовсім відокремлені від інших, які висувають такі самі твердження. Написи на старих жидівських гробах вказують, що вони походять іще з передхристіянської ери. Перед приходом в Україну німецьких жидів доморідні жиди говорили такою мовою, як їх окруження. Вони приймали і їх звичаї. Доперва десь у 13 столітті вони почали говорити німецько-жидівським жарґоном. У пізніших віках польські королі і маґнати самі запрошували німецьких жидів на поселення в Україну, що стояла тоді майже пусткою. Німецько-жидівський жарґон запанував між жидами в Україні ще й тому, що німецька культура того часу була значно вища ніж українська, і що жиди, як нарід безсильний, потребували окремої мови для порозуміння, щоб їх не розуміло окруження.

Інтересно також, що свого часу словянська мова була матерньою мовою жидів, що жили між словянами. Тому жидівські вчені доказують, що словяни і ханаанці та словянська і ханаанська мова були ідентичні. Такої думки були й арабські, латинські та візантинські письменники. Виходилоб, що словяни є прямими нащадками ханаанців. Подібна історія повторилась пізніше, коли на Русь прийшли були варяги закладати державу. З того зроблено висновок, що словяни є скандинавського походження. З варягами прийшли були на Русь і жиди. Цікаво відмітити, що на означення чужинців гебрейська мова має слово „фаранг", з чого потім виводили слово „варяг".

Над Дніпром жило на початку 9 століття по Христі словянське племя, що звалося Рось або Русь. Ці слова виводять як скорочення з назви „Роксоляни", яка згадується в грецько-латинських письменників від 1 до 9 століття. Є твердження, що назва „Роксоляни" походить з гебрейських слів „рош ґолаг", що значить „князь-вигнанець". Над рошґолянами панував хтось, що мав титул ексілярх. Такий титул мав давніше начальник вавилонських жидів. З бігом часу зо слова Рось повстало слово Русь, яку то назву приняла була в тих часах за свою територія, що її тепер звуть Україною. Всі ті докази не є зовсім переконливі.

Перед христіянською ерою Крим опановували дикі тюркські орди. Жиди, які поселились були на Кримі, мали вищу культуру. Вона з часом поширювалася між дикими тюрками. Кожний жид, який мав відповідні знання звавсь тоді „рабін". Схід був тоді дикий. Торговлю започаткували там жиди. Для торговлі треба було знати писати. Тому жиди ставили на всіх становищах своїх людей, що знали писати, тобто були „рабіни". Через те творили жиди одну цілість, що стояла вище туземців. Жидам добре жилось і тому жиди з інших країн дивились на Схід як на обіцяну землю, на новий Ханаан. Суть торговлі полягала тоді на вивозі зо Сходу шкір і невільників до Еспанії, де панували араби. Словянська молодь була добрим товаром. Торговельний монополь мали жиди. Тодішні письменники звали цілий край Славією, а всіх мешканців словянами. Отже і жиди були словянами і торгували словянським товаром—невільниками. Жидів ідентифікували з ханаанцями, тому і пішла назва, що словяни — це ханаанці. Цікаво відмітити, що і панівні в Україні князі були торговцями. Історики признають, що князь Володимир Великий був головним торговцем невільниками. Він увів христіянство на Русь, хоч є фактом, що на Русі існувало примітичне христіянство ще перед його пануванням.

Багато ґеоґрафічних назв на Русі є гебрейського походження. По гебрейськи „дон" або „дно" значить „ріка" або „глибінь". Словож „дон" походить від гебрейського „Адон", що значило „бог" або „учитель-пан". Сама назва Дніпро-Днепр вказує на те, що над ним колись жили жиди. Назва ця пішла від „дноібрі", що значить „жидівська ріка". Слово „ібрі" значить „гебрей" або „народ з другого берега". Назва „Дністер" походить від „Дно Істар". Слово „Істар" — це назва семітської богині-матери з Фенікії-Ханаану. А „Адон Істар" і „Адон Ібрі" — це біблійні ймена жидівських богів.

Часом звали Дніпро словом „Самват" або „Самбатіон". Згідно зо старими переказами ріка, якою Сальманасар вивозив жидів на вигнання, звалася „Самбатіон". Це тому, що в часі подорожи вона була 6 днів бурхливою, а на семий день — саббат-шабас — була спокійною. Дніпро з порогами був саме такий у тих часах. Словож „Самват" пішло від слова „саббат-сафат". У 957 р. греки звали Дніпро „Самват". Назва „Каспі" походить від „кесеф", що значить срібний або білий, у протилежності до чорного, тобто Чорного моря. Греки звали Чорне море „ашкеназ", а латинники — „понтус евксінус". Відти пішла назва Каспійського моря.

В старих часах над Азовським морем була околиця, яку жиди звали „мата-терухін", тобто „місце вигнання". Греки змінили цю назву на „матарха". Ця назва стрічається на старих жидівських наґробних каменях в Джуфют-Кале. В 10 столітті князь Святослав відібрав був ту околицю від хозарів і переіменував її в Тьмуторокань. Назва „тамань" походить від „теман", що значить „полудневий", у протилежності до „північний".

Жидівська історія української землі є повна таких фактів. З них багато перейшло в старі словянські хроніки. Деякі думають, що автором „Слова о полку Ігореві" був жид з Тьмутороканя. В поемі видно впливи біблії та інших гебрейських письменників, а часом трапляються цілі відступи візантійських творів.

З державно - творчого боку жиди стояли досить високо в державі хозарів у 8 столітті. Вони повернули були на юдаїзм панівні і нижчі верстви хозарів. Хозари були тюркського походження і їхньою вітчиною були уральські околиці. В 2 столітті вони мали над Волгою коло нинішнього Астрахану столицю Ітіль. Їх держава обіймала Північний Кавказ між Каспійським та Чорним морем. 20 народів, а між ними і Русь, платили їм данину. Держава була могутня. Думки про те, що хозари взагалі не існували і що під тією назвою треба розуміти всі мандруючі тоді народи, необоснована. Головну ролю в хозарській державі відгравали жиди. Хозари спроваджували собі жидівських учителів з Вавилону. Єгипту та ісламських країв. Отже Хозарія була місцем рятунку жидів. Багато їх втікало до хозарів з Руси, де вони були небажаними гістьми. Жидівські вчителі вчили хозарів біблії і талмуду. Хозари приняли були жидівське письмо. Хозарські царі були протекторами жидів і тому жиди вважали Хозарію своєю другою батьківщиною. Жиди вели торгівлю. Хозари самі її не вели. Вони лише діставали товари від інших народів, головно з Руси. Через Київ їздили жидівські каравани з Европи до середущої Азії. Саме місто Київ заснували хозари і звали його „Куй-ев", що значило „кольонія над рікою", і „Самбат", що значило „високе місто". В 9 столітті, як Русь здобула ту кольонію, її керівники повтікали до Еспанії, а багато жидів з панівної в Києві верстви повтікали назад на Крим.

ЛОВЛЯТЬ ДІТИ ДО ПОЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ.

При вул. Понінського ч. 6 у Львові мешкає наш маляр Михайло Ільків з родиною, який при кінці шкільного року записав свого синка Ярослава до народньої школи „Рідної Школи" при вул. Супінського ч. 21. Перед кількома днями прийшов до помешкання п. Ількова якийсь „панок", кажучи, що є возним з польської школи при вул. Кадецькій, і почав переконувати жінку п. Ількова, щоби підписалась, що не буде посилати своєї дитини до школи „Р. Ш.", бо, мовляв, ця школа буде зліквідована вже з початком нового шкільного року і всі діти мусять перейти до польської школи при вул. Кадецькій. На доказ показав довгий спис ріжних наших людей, що, мовляв, вже підписали добровільно, що не будуть посилати своїх дітей до школи „Р. Ш.", лише до польської школи. Вимантивши таким підступним способом підпис жінки, „панок" заявив при відході: „Тераз я пані повєм, на цо бил тен подпіс. Бендзєце тераз посилаць юж дзєці там, ґдзє ми хцеми. Бендзєце таньчиць так, як ми вам заґрами. Ви єстесьце у нас, а нє ми у вас" і т. п. теревені. „Наші громадяни — пише з того приводу „Діло" — повинні викидати таких влізливців за двері, якщо будуть далі ходити по хатах і виманчувати підписи. Якщо дійсно згаданий „панок" вимантив від когось підписи, батьки таких дітей повинні зголосити це головній управі „Рідної Школи" і посилати далі своїх дітей до шкіл „Рідної Школи". Це буде гідна відповідь на зазіхання всіх „ревіндикаторів", які почали ловити наших найменших навіть у Львові. Збільшена фреквенція дітей в усіх школах „Р. Ш." виявить всім „ревіндикаторам", що в Галичині на „ревіндикаційнім" конику далеко не заїдуть".

ЗАЯВА.

Я, нижче підписана, жена учителя укр. нар. школи Митра Пасічника в Філядельфії, Па., заявляю оцим, що походжу з українського роду, родичів широко відомої родини всьому українському заґалові в старому краю, в містечку Джурові Рогатинського повіту. Мій брат Еміліян був до того хорунжим У. Г. А., а підчас пацифікації просидів 2 роки в тюрмі; другий брат Ярослав був спацифікований так, що ще до сьогодня терпить наслідки.

Емілія Озарківна,
зам. **Пасічник.**

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

ЗА НАПАД НА УКРАЇНЦЯ.

Перед поліційним суддею в Торонті поставили Еміля Чаплія, якого прокуратор обвинувачує за тяжке побиття Віктора Мощука, відомого в Канаді інструктора Авраменкових танців. Справу відложили на домагання прокуратора ще на тиждень, бо судді пояснено, що Мощук іще знаходиться під опікою шпиталю, маючи важко побиту голову й зломаний суглоб. Заліг прокуратор домагався піднести з 1,000 до 2,000 долярів, одначе суддя сам підніс його до 3,000 долярів. Мощук працює за куховара в ресторані Чайлдс, де тягнеться страйк, і напад відбувся на тлі страйку.

ЗГОРІВ ЛАН ПШЕНИЦІ.

Дня 7-го серпня ц. р., в неділю, коло 6-тої години вечором, з невідомої причини занявся двірський лан пшениці Анелі Городиской в Товстенькім. Згоріло понад 10 морґів пшениці й аж старанням двірської служби вдалося вогонь згасити. — Кілька днів передтим повстало було між власницею двора Городискою й женцями непорозуміння на тлі видачі женцям витику. Женці жали пшеницю за 12-тий сніп. Непорозуміння мало дуже бурхливий характер. На заклик власниці інтервеніювала в тій справі поліція. Тепер поліція веде слідство в тій справі.

У дентиста.

— Хто найдовше жде? — питає з усміхом дентист, відчинивши двері ординаційної кімнати.

— Думаю, що я — відізвався кравець. — Я доставив пану докторові убрання вже два роки тому.

ПРИПАДОК ВІДКРИВ ДІЯМАНТОВІ ПОЛЯ

Венезуеля — це невелика република в Південній Америці, відома м. ін. зо своїх діямантових піль. На території Венезуелі є безліч теренів, багатих у ці дорогоцінні камінчики, та найбагатші з них — це береги й дно ріки Пао в окрузі Болівар, відкриті щойно в червні цього року. Це відкриття прийшло припадково; щасливою знахідницею була одна прачка, на назвище Рамона Ґітерер.

Одного дня — в гарний червневий ранок Рамона винесла своє білля на беріг ріки Пао. В останніх днях падав дощ і ріка прибула та її русло стало скоріше. Раптом Рамоні вихопилася з рук одна сорочка, яку вона прала, й поплила з водою. Рамона, не надумуючись довго, скочила до води і вспіла схопити свою сорочку. Опісля, бродячи водою у напрямі берега, вона ненадійно скалічилася в воді до якогось гострого камінчика. Глипнувши у воду — вода була в цьому місці доволі плитка — вона побачила на дні безліч ясних камінців, що блестіли у соняшнім світлі. Вона зацікавлена схилилась і набрала їх цілу жменю. Потім всипала їх недбало в кишеню й пішла до хати.

В хаті висипала камінці зовсім байдужно на полицю, постановивши собі принагідно запитатися в місті, що це за камінчики. За яких два дні вона й справді була в місті, вступила до ювеліра — і мусіла широко відчинити очі з дива, коли ювелір сповістив її, що її камінчики — це найчистішої води діяманти.

Того самого дня вістка про це розійшлася по цілій околиці, а на другий день сотні людей — чоловіків, жінок і дітей — бродили по дні ріки Пао і шукали діямантів. А діямантів було вбрід! Ба — вістка поширилася ще дальше, дійшла до столиці Венезуелі, Каракас, та відти в широкий світ. Над рікою Пао зароїлося. Вона сталася Меккою шукачів діямантів.

Під цю пору тисячі людей днями і ночами бродять по воді і шукають діямантів. Шукають теж у прибережнім намулі, а навіть на теренах, положених близько ріки. Діяманти трапляються всюди, так, що досі нема причини нарікати: знайдено тисячі найдорожчих на світі діямантів білого коліру. Одначе вільне добування діямантів у кориті ріки Пао скінчиться небавом, бо коло двацять підприємств переговорюють з урядом у справі виключної експльоатації діямантодайних теренів. М. ін. за таку концесію старається теж одна нюйорська фірма, яка вже навіть вислала на місце своїх робітників і технічний персонал.

ДОМОВА ЗАДАЧА

Опишу пявку, осу й осла.
Виріб.

Пявка, оса й осел жиють навіть у нашім краю, тому називаємо їх домашніми звірятами.

Пявка живе в малій, чорній воді, що ніколи не рухається, тому кольор пявки чорний, хоча пє вона червону кров. Є ще пявки, що жиють у цируликів, і одна Пявка у Львові, що має мясарські склепи. На окрему увагу заслугують ті пявки, що беруть у тата завеликі проценти, але тим — най Бог простить, як каже все моя мама. Отже закінчення: пявки служать до спускання крови і до давання лихварських позичок.

Оса кусає ззаду, а збирає мід зпереду. Там, де оса зачинається, є мала, жовта голова, а де оса кінчиться, там є жало. Служить оса до кусання людей і до збирання меду в дуплах. Є ще один рід оси, це наша Кася; бо мама каже, що вона так мамі дотинає, як оса. Але тато є противної думки — тоді, коли мама не чує.

Найнепотрібніше звіря на світі, це осел. Мама все каже до тата: ти непотрібе, ти осле старий. Осел походить з Єрусалиму, як знаємо з Біблії, а сидить усе в останній лавці, як знаємо зо школи. Має сіру шкіру, тому є жовтої краски і має довгі вуха, бо інакше не називавсяб ослом. Кінчиться осел хвостом, щоби було за що його тягнути, коли він упреться. Крім того має осел ноги, де носить часом підкови, як кінь, тому він трошки подібний до коня. Ослів у нас є тепер дуже багато; в самій нашій клясі половина, це осли, як каже пан професор Третякляса. Але незадовго авта й мотоциклі випруть з нашого краю всіх коней і ослів. Тато читав про це в ґазеті, але мама думає, що ще лишиться тато; я тоді засміявся голосно й моє праве вухо спухло від татової руки, що було зовсім, як осляче.

Львів, 13. жовтня 1938. року.

Тольо Бзік, уч. I. кл. нового типу.

Досвід.

— Чомуж ти став таким песимістом?

— Знаєш, одного разу я позичив гроші одному оптимістові...

СПРОБИ ПОНЕВОЛЕННЯ СОНЦЯ

Вже довгі-довгі століття шукає людина помочи для себе в завойовуванні сил природи. Завойовування це почалося від вихіснування сили вітру та води в вітряках і млинах. Півтора століття тому відкрили та навчилися вихісновувати невикористане досі джерело енергії, яка є в усякому топливі. Відкриття способу як перемінювати тепло на рух і працю, збудування парової машини, пізніше оливного, ґазового та бензинового мотора створити нову добу у розвитку людства. Так люди одержали незвичайно могутній засіб для виконування праці, про яку передше навіть мріяти не могли.

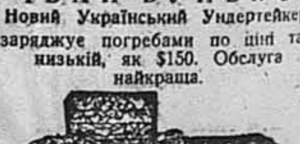
Головним джерелом енергії, яку запрягаємо до праці є досі мінеральне топливо: камяний вугіль і нафтова ропа, або її продукти. Вугля є дуже багато і вистане його на сотки літ, а ще в будуччині відкриють нові поклади. Менше є нафтової ропи. Та люди вже навчилися витворювати штучну бензину і нафту з камяного вугля. Крім того всі краї мають величезне джерело невихіснуваної енергії: річні водопади, припливи і відпливи моря. Тому можна сказати, що людству все вистане джерел політичної механічної праці.

Виринає питання, чому люди не вдоволяються дотеперішніми способами вихісновування енергії, а вічно шукають нових. Ріжні є причини того. І так деякі краї мусять спроваджувати вугіль здалека, а це спричинює великі кошти, а тимчасом вони мають у себе багато сонця, що пече і гріє ввесь рік. В тих країнах, нпр. у північній Африці, Каліфорнії й інших давно вже займалися питанням, чи не вихіснуватиб соняшну горяч, а так мали би на місці дешеву енерґію. Бож сонце висилає на землю велитенську скількість тепла, що перемінене на механічну працю, далоб астрономічну цифру 20 біліонів коней.

Та поневолити енерґію соняшних промінів не так легко, бо вона розложена на земській кулі неоднаково. Деякі краї мають більше хмарної погоди, ніж соняшньої, тому не оплатиласяб соняшня інсталяція. Та і в околицях дуже гарячих і соняшних, де скількість тепла в сумі велитенська, є вона одиницею невеликої поверхні. Щоби вихіснувати багато тепла й енерґії, треба би побудувати дуже величезні інсталяції, а це збільшило би кошти і ціле підприємство не поплачувалосяб. Коли під кітлом палимо вуглям, то також зужиткуваємо сонішні проміні, та лише посередньо, бо вихісновуємо тоді ті давні проміні сонця, завдяки яким сотки й сотки літ тому виросли були передпотопові ліси, а нині ми ті ліси зуживаємо в формі камяного вугля. Вже більше як 50 літ пробують люди безпосередньо вихіснувати проміні сонця. Відповідно уставленими і вгнутими дзеркалами збирають докупи соняшне тепло, а в місці, де проміні збираються, ставлять воду в рурі, зробленій з матеріялу, що добре вглитає (втягає в себе) тепло. Отже є це паровий котел, у якому замісць печи є дзеркала, що збирають докупи соняшні проміні. Пара, витворена в такім соняшнім кітлі, обертає парову турбіну і так одержуємо безпосередньо соняшне тепло, перемінене у механічну силу, яку можемо довільно вживати. Так можна би вважати, що справа вже розвязана, одначе треба взяти під увагу кошти самої інсталяції. У соняшній інсталяції, що її побудували в 1912 році біля Каіра, треба було для здобуття 50 механічних коней уставити дзеркало, якого поверхня виносить 1,500 квадратових метрів. Французький інжинір Берлян уладив соняшню централю на основі власного, уліпшеного помислу в оазі Туґурт в Альжирі. Дає вона 180 парових коней із загальної поверхні дзеркал 2,500 квадратових метрів. Централя ця достарчає сили до помп, що наводнюють плянтації дактилевих пальм і оплачуються в тамошніх умовинах. Самособою, що всі централі можуть працювати лише в день і коли не є хмарно. Отже можна користуватися такими централями лише тоді, коли безупинна праця не є конче потрібна.

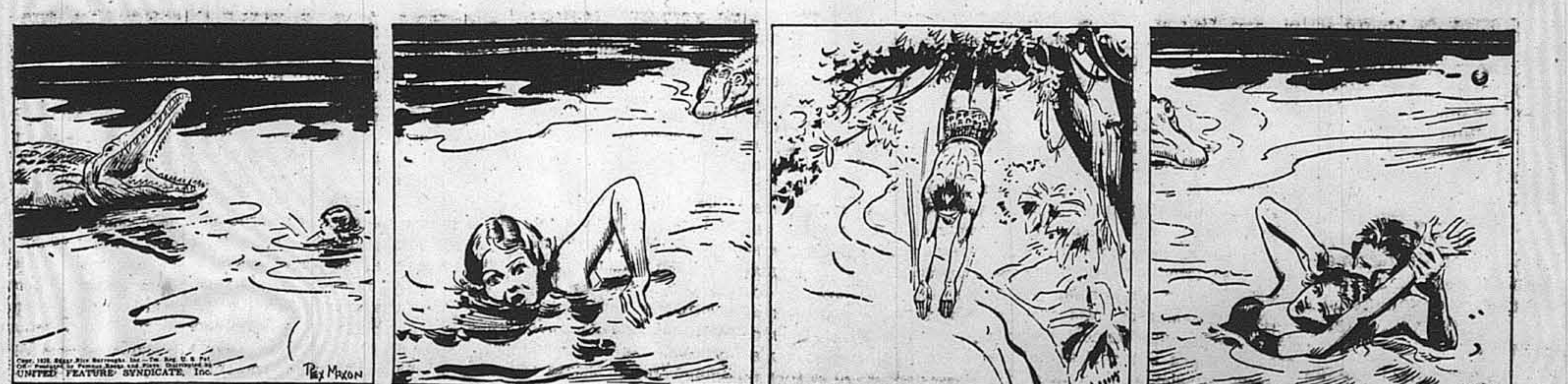

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ТАРЗАН СМІЛИВИЙ. (21)

Пащека крокодиля відчинилась, а в ній показалися зловіщі зуби. Мороз пробіг по спині Марії. Видавши з себе крик остраху, вона почала плисти до берега. Але крокодиль плив далеко скорше ніж вона. Він робив враження якоїсь підводної лодки. Але Марія була дівчиною, що без боротьби не піддається. Вона також плила так скоро, як ніколи передтим.

Але пащека крокодиля зближалася все ближче і ближче. Якби тільки вона діткнулась ногами землі, то можливо булаб урятувалась. Бо такий великий крокодиль на мілкій землі робиться неповоротним. Але Марія землі під собою не чула. Розпучливо вона напружувала свої мязи і що сили розгортала воду. А пащека крокодиля все більшала й більшала.

Марія ніколи собі не уявляла, що крокодилі можуть бути такі великі. Її вже почав находити жах і це погіршувало ситуацію. Бо страх звичайно паралїжує мязи і відбирає їм силу. Ще кілька хвилин і вона опиниться в пащеці крокодиля. Нагло вона побачила, що з повітря скочила у воду якась біла фіґура. Що це було, вона не запримітила.

Та їй було байдуже, що воно таке. Вона надіялася, що та біла фіґура спантеличить крокодиля і дасть їй нагоду втекти. Воно справді так було. Ця фіґура був ніхто інший, тільки Тарзан. Він побачив ту цілу історію і кинувся чимдуж з верха дерева у воду, щоб урятувати дівчину. Але Марія налякалася його ще більше і почала з ним змагатись.